



## हाम्रा पहिचान

कक्षा १० मा शिक्षकले विभिन्न शीर्षकमा समूह कार्य गराउनु भएको थियो । तीमध्ये हाम्रा पहिचान भन्ने विषयमा विद्यार्थीको एक समूहले तयार पारेको विवरण यसप्रकार रहेको छ :



### पहिचान के हो ?

हरेक व्यक्ति, समुदाय र राष्ट्रको आआफ्नै किसिमको फरक फरक र साझा पहिचान हुन्छ । व्यक्ति र समुदायको पहिचान भाषा, संस्कृति, धर्म, जाति, भुगोल आदिका आधारमा बन्छ । पहिचानले व्यक्ति र समुदायका विशिष्टतालाई जनाउँछ । जसका कारण एक व्यक्ति र समुदाय अर्को व्यक्ति र समुदायसँग फरक हुन्छ । व्यक्ति र समुदायको अस्तित्व र त्यसबाट उत्पन्न आत्मविश्वासले पहिचानलाई प्रतिबिम्बित गरेको हुन्छ । हामी सबैको आफ्नै वैयक्तिक, जातीय, भाषिक, लैङ्गिक, धार्मिक, क्षेत्रीय पहिचान भए पनि हाम्रो राष्ट्रिय पहिचान नेपाली हो । पहिचानले अधिकार प्राप्ति, समावेशिता र सामाजिकीकरणमा मदत पुऱ्याउँछ । साथै यसले संस्कृति र संस्कारको निरन्तरता तथा संरक्षण गर्न मार्ग प्रशस्त गर्दछ । तसर्थ पहिचानको महत्त्वपूर्ण भूमिका रहेको छ ।

## हाम्रा विविध पहिचान

माथि चार्टमा उल्लेख गरिएका विषय नेपाल र नेपालीका पहिचान हुन् जसलाई निम्नानुसार व्याख्या गर्न सकिन्छ ।

- (क) **राष्ट्रिय पहिचान** : नेपाल दक्षिण एसियाको एक भूपरिवेष्टित राष्ट्र हो । नेपाल विविधतायुक्त विशेषता बोकेको राष्ट्र हो । भूस्वरूपदेखि हावापानी, जातजातिदेखि भाषा र धर्ममा विविधता रहेको छ । नेपालको संविधानमा पनि नेपाललाई बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुधार्मिक, तथा बहुसांस्कृतिक राष्ट्र भनी परिभाषित गरिएको छ । भाषा, संस्कृति, वेशभूषा आदि हाम्रा राष्ट्रिय पहिचान हुन् । राष्ट्रिय पहिचानले हाम्रा राष्ट्रिय गौरव वृद्धि गरेका छन् ।
- (ख) **जातीय पहिचान** : नेपालमा रहेको विविधतामध्ये जातीय विविधता पनि एक हो । नेपालमा विभिन्न जातजाति, भाषाभाषीको बसोबास भएकाले नेपाली समाजलाई बहुल समाजका रूपमा चिनिन्छ । नेपालको जनगणना, २०६८ अनुसार नेपालमा १२५ जातजातिको बसोबास रहेको छ । नेपालका मुख्य जातजाति र समुदायमा क्षेत्री, ब्राहमण, मगर, थारू, नेवार, तामाङ, गुरुङ, यादव, दलित, मुस्लिम आदि हुन् ।
- (ग) **भाषिक पहिचान** : भाषिक विविधता नेपालको एक महत्त्वपूर्ण पहिचान हो । जनगणना २०६८ को तथ्याङ्कअनुसार नेपालमा १२३ भाषा छन् । नेपालको संविधानले देवनागरी लिपिमा लेखिने नेपाली भाषा नेपालको सरकारी कामकाजको भाषा हुने उल्लेख गरेको छ । नेपाली भाषाका अतिरिक्त प्रदेशले आफ्नो प्रदेशभित्र बहुसङ्ख्यक जनताले बोल्ने एक वा एकभन्दा बढी अन्य राष्ट्रभाषालाई कामकाजको भाषा निर्धारण गर्न सक्ने अधिकार प्रत्याभूत गरेको छ ।
- (घ) **धार्मिक पहिचान** : धर्मसँग व्यक्ति र समुदायको पहिचान जोडिएको हुन्छ । नेपाल हिन्दु धर्मावलम्बी अधिक भएको देश हो । नेपालको जनगणना, २०६८ अनुसार नेपालमा १० ओटा धर्म मान्ने मानिसको बसोबास रहेको छ । जसअनुसार हिन्दु ८१.३४%, बौद्ध ९.०४%, इस्लाम ४.३९%, किराँत ३.०५%, क्रिस्चियन १.४२%, प्रकृति ०.५%, बोन ०.०४%, जैन ०.०१%, बहाई ०.०१% र शिखको ०.०१% जनसङ्ख्या रहेको छ । नेपालमा विभिन्न धार्मिक समुदाय रहे तापनि धार्मिक सहिष्णुता कायम रहँदै आएको छ ।

(ड) **लैङ्गिक पहिचान** : व्यक्तिको आआफ्नै लैङ्गिक पहिचान हुन्छ । महिला, पुरुष र लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक गरी तीन थरिका लैङ्गिक पहिचान हुन्छन् । लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यकमा पनि फरक फरक पहिचान हुन्छ । तिनीहरूमा Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Intersexual and Questioning (LGBTIQ) पर्दछन् । नेपालको जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक प्रतिवेदनअनुसार नेपालमा पुरुषको सङ्ख्या १,४२,९१,३११ र महिलाको सङ्ख्या १,४९,१,१६९ रहेको छ ।

(च) **अपाङ्गता** : व्यक्तिको पहिचान उसको शारीरिक तथा मानसिक अवस्था र प्रकृतिको फरकपनमा पनि आधारित हुन्छ । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकारसम्बन्धी ऐन, २०७४ अनुसार अशक्तताको गम्भीरताका आधारमा अपाङ्गतालाई शारीरिक, दृष्टिसम्बन्धी, सुनाइसम्बन्धी, श्रवण दृष्टिविहीन, स्वर र बोलाइसम्बन्धी, मानसिक वा मनोसामाजिक, बौद्धिक, अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया) सम्बन्धी, अटिज्मसम्बन्धी र बहुअपाङ्गता गरी १० ओटामा वर्गीकरण गरिएको छ । साथै अशक्तताको गम्भीरताका आधारमा अपाङ्गतालाई पूर्ण अशक्त, अति अशक्त, मध्यम र सामान्य गरी चार प्रकारमा विभाजन गरिएको छ । व्यक्तिमा अपाङ्गता भए पनि उनीहरूले विभिन्न किसिमका क्षमता विकास गरी देश विकासमा सहयोग गरिरहेका हुन्छन् ।

अतः हाम्रो पहिचान व्यक्ति, समुदाय र राष्ट्रसँग जोडिएको हुन्छ । पहिचान आफूलाई चिनाउने र जीवन जिउने एक आधार पनि हो । यसले व्यक्तिलाई कर्तव्य बोध गराउने, अनुशासनमा रहन प्रेरित गर्ने, समुदाय र राष्ट्रप्रति श्रद्धाभाव जागृत गराउने कार्य गर्दछ । पहिचानले राष्ट्रलाई विश्व समुदायमाभन्ने परिचित गराउँछ । हामीले आफ्नो पहिचान कायम राख्दै राष्ट्रलाई चिनाउने र आफ्नो मौलिक धर्म र संस्कृतिको संरक्षण तथा प्रवर्धन गर्नुपर्छ ।

### क्रियाकलाप

१. तपाईंले हाम्रा पहिचानको अध्ययन गरेको तथा आफ्नो सिकाइ र अनुभवका आधारमा निम्नलिखित तालिका पूरा गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् :

शीर्षक	कुन ?	किन ?
पाठमा उल्लेख गरिएवाहेक तपाईं र तपाईंको समुदायको कुनै एक पहिचान		
तपाईंसँग सम्बन्धित नेपाली पहिचानमध्ये तपाईंले परिचय दिन चाहने कुनै एक पहिचान		